

Részvétel, nem részvét kell! Inklúzió a vizuális nevelés eszközeivel a pedagógusképzésben

**Bokor-Bacsák Györgyi¹ – Pataky Gabriella²
– Rekvényi Viola³ – Skaliczki Judit²**

¹*Egyesület az Inklúzióért*

²*ELTE TÓK Vizuális Nevelési Tanszék*

³*ELTE PPK Neveléstudományi Doktori Iskola*

Absztrakt

A 3•6•12+ IncubARTor projekt az Egy sima egy fordított – Egyesület az Inklúzióért és az ELTE TÓK 3612+ Vizuális Képességek Kutatóműhelyének közös projektje, ami a vizuális nevelés és az épített környezeti nevelés eszköztárát és módszertanát használva a művészetben keresztül hozzá közelebb az inkluzív szemléletet a leendő pedagógusokhoz. A projekt fő célja, hogy kapcsolatot teremtsen a fogyatékosokban érintett és nem fogyatékos gyerekek között egy befogadó és sokszínű társadalom jövőképevel úgy, hogy egy kreatív és innovatív oktatási platformot dolgoz ki a pedagógusok és vizuális kultúra tanárok számára.

Kulcsszavak: inkluzív pedagógia, művészeti nevelés, vizuális nevelés, alkotva befogadás, játékos tanulás

Az IncubARTor program a pilotszakaszon túl, már a második évében van az ELTE TÓK Vizuális Nevelési Tanszékének 3612+ Vizuális Képességek Kutatóműhelyében, melyben az inklúzió a vezérfonál, a művészeti nevelésen (Dobbs, 2003) keresztül. A programban elsőéves tanító szakos hallgatók vettek/vesznek részt. Ebből a körből eddig hozzávetőlegesen 160 hallgatót értünk el.

Tanszékünkön folyamatosan kutatjuk a művészeti nevelés lehetséges jövőbe vezető útjait. A vizuális nevelés, a vizuális műveltség megszerzésének fontos iránya a művészettel nevelés mint stratégia, melyet a hallgatóinknak meg szeretnénk mutatni. Az önkifejezésen, alkotáson, élményen, cselekvésen, tapasztalatokon és játékon alapuló tanulás (Elkind, 2007) talaján munkánk fókuszainak inklúzióval való kiegészítése életszerűvé teszi a pe-

dagógushallgatók fejlesztését. Kutató- és oktatómunkánkhoz kapcsolódó fórumainkon hallgatóink egyre gyakrabban érdeklődtek a befogadó közösségalakítás iránt, ami – a téma fontosságán túl – új motivációt jelentett számunkra. Tudásunkat gazdagította az Egy sima egy fordított – Egyesülettel megkezdett közös szemléletalakítás.

Különbözőnek lenni menő. Víziónk, hogy a sokféle gyerekek egymáshoz kapcsolódása által lehet inkluzív közösséget létrehozni. A közösség edukálása ebben elsődleges fontosságú. A pedagógusképzés részévé szeretnénk tenni az inkluzív szemléletet, az inkluzív ismeretek átadását, hogy a hallgatók ezzel minél hamarabb találkozassanak. Alapvetésünk, hogy a befogadást a művészet eszközzel, közösen facilitálva, hatékonyabban tudjuk közvetíteni a leendő pedagógusokhoz. Célunk a hallgatók személyes tapasztalatainak előmozdítása, megfigyeléseik, tudásuk és ismereteik elmélyítése, valamint az inkluzív szemlélettel kapcsolatosan nyitottságuk és empatikus hozzáállásuk ösztönzése (Tamás, 2017).

Tematikánkat a tanító szakos hallgatóink óráiba illesztettük be, az első éves hallgatók kurzusába, ahol két féléven keresztül alapozó vizuális kompetenciafejlesztés zajlik. Akcióközpontúan, alkotásközpontúan, változatos anyag- és eszközhasználattal, munkaformákkal vezettük be az inklúziót (Bokor-Bacsák et al., 2023). Ebben az eszközhasználatban fontos szerepet kapott a kockázás, a kockákkal való játék, mely tevékenység fejlesztő hatásait nem csak az építés, de alapvető reformpedagógiai hagyományok aspektusaiból is használtuk. Ezek közül Fröbel, Steiner és Montessori (Skaliczki, 2015) tanulást segítő eszközeiből inspirálódtunk. A velünk együttműködő egyesületnek régi és jó kapcsolata van a LEGO cég nyíregyházi gyárával. Az általuk támogatott módon, játékon keresztüli tanulással az egyesület mindig is gyümölcsözően tudott együttműködni. A vizuális nevelés eszközzel gazdagított tematikák közül hármát alkalmaztunk és alakítottunk át a vizuális nevelés szempontjaival kiegészítve.

A legelső, a szeptemberi első hetekben a SixBricks – Befogadó közösséget építünk nevű program, nagy hangsúllyal az első évesek kezdeti közösségépítésére, tanszékünkre jellemző tárgykultúrával támogatva: Egy színes hátizsák tele kockákkal és speciális eszközökkel, mellyel csoportos alapozó élményt adhatunk a hallgatóknak, arról, amikor egy csoportban vegyes képességű emberek vannak. Hogyan lehet jól együttműködni tudva és elfogadva, hogy nem vagyunk egyformák. Hogyan lehet felismerni ennek a speciális helyzetnek is az előnyeit, erős imprinting hatást érzékelve egy új közösségben, sok különféle képességű és szemléletű emberrel.

1. fénykép

Szimulációs gyakorlat: közös építés különféle képességek tudatosításával

Mindez azt jelenti, hogy a vizuális nevelés komplex személyiségfejlesztő hatása is megjelenik, az alkotva befogadás és a befogadva alkotás kölcsönhatásában, az építés, a konstruálás, az építőjátékok és a térbeli képességek fejlesztése van kihangsúlyozva ezekben a feladatokban, természetesen az inklúziós tematikával kiegészülve.

Akcióközpontú helyzetbe hoztuk a hallgatókat, a tanári vezetők helyett facilitátori szerepben közelítettünk a közös munka során. Szimulációs eszközöket alkalmaztunk a különböző képességű emberek helyzetének kipróbálására. A közös alkotás is így zajlott, ami egyszerre volt érdekes kísérlet és tapasztalatszerzés, erős saját élmény, a különböző képességek tudatosítására, miközben könnyedén tudunk, közös hangot találni, és élményeket is felidézni, közös, a mai kor kihívásainak megfelelő szókinccset teremteni.

A második közös tematikánk az egyesület alsó tagozatos gyerekek számára készült érzékenyítő társasjátékán alapult. Ebben Kocka Professzor arra kéri a gyerekeket, hogy segítsenek neki egy speciális iskolának a játszótérét megtervezni, úgy, hogy az izgalmas és megfelelő legyen az ott tanuló összes gyerek számára, és mindenki egyenlő eséllyel tudjon ott részt venni a játékban. A hallgatók is sajátélmény alapon vehettek részt ebben a rövidített változatban, mely bemutatja az egyébként tizenöt óra hosszúságú teljes programot.

2. fénykép

Tanulási környezetek, iskolaudvarok, inkluzív játszótérek tervezési modelljeinek prezentálása

A vizualitás szempontjából ebben a projektben előtérbe kerülnek a térbeli alkotóképességek, a konstruálás. A kiselemes építőelemek kerülnek elő. A

plastikai képességek fejlesztése kiemelt a tanszéki munkában, a térbeli alkotásra és a háromdimenziós alkotógyakorlatokra kiemelt figyelmet fordítunk. Itt a téri fantázia fejlesztése, a személyes téri igények fejlesztése is fontos volt. Azt tapasztaljuk, hogy a pedagógusok tudatos téralakítása nem kap elég figyelmet, támogatásra szorulnak ezen a téren. A tanszékünkön korábban lezajlott alkotóterek vizsgálata kapcsán is kiderült, milyen elmaradott helyzetben vagyunk ebből a szempontból. A tudatos támogatása ennek nagyon fontos, ezeken a feladatokon keresztül a hallgatóink nemcsak az inklúzióról, de a saját téri igényeiről és egy tudatosabb téri viselkedésről is tudást és tapasztalatot kaphatnak, ezáltal aktív téralakításra biztathatják majd a gyerekeket is.

A kockáknak egyetemes nyelve van, önmagukban is motiváló eszközök, a hallgatók mosolyognak, amikor kiborítjuk az elemeket, így eleve jókedvűen állnak hozzá a munkához, ismerős nekik az anyag, az eszköz, a visszajelzéseik alapján is könnyedén nyertük meg a kezdeti együttműködő kedvüket. Alkotó környezetben, a jó alaphangulat a résztvevők nyitottságában is megnyilvánult. Akcióközpontúan, a szó szoros értelmében elmerülve az eszközökben, a legjobb értelemben vett hangzavarban zajlottak az órák.

A feladatok a csoportmunkára építenek, a közös alkotás és a közös építés öröme, sikere minden gátlást rögtön háttérbe szorított. Fontos az együttműködés, kiemelten az elsős hallgatók esetében, akik még egymást sem ismerik, mikor megérkeznek az egyetemre, és ez jó lehetőséget teremt a kapcsolódásra és ismerkedésre is. Számunkra pedig egy újabb lehetőség, hogy elmondjuk és megmutassuk, hogy az, hogy különbözőek vagyunk, az egyben az erőssége is a csapatunknak, és próbáljuk ezt a szemléletet alapállapottá, alaphelyzetté tenni számukra is.

Miközben térben modellezve elkészítjük a sajátos nevelési igényű gyerekeknek megtervezett iskolaudvart, a hallgatók a saját téri igényeikkel kapcsolatban is fejlődnek. Felidéznek saját megélt helyzeteket, iskolai élményeiket felidézve tudatosítanak magukban felismeréseket.

A harmadik projekt a MyStory Light: egy kommunikációs és szociális készségeket fejlesztő eszközrendszer volt, mely a szociális történetek módszertanát alkalmazza. Ebben olyan stresszhelyzetet kiváltó helyzeteket modellálunk gyermekek számára, leginkább óvoda-iskola átmenet időszakából, ami általános nehézséget okoz (sorbanállás, kérés). A hallgatók emlékeiből felidézünk, megszövegezzük, majd megépítjük kockákból, lefényképezzük, és így fordítjuk át a stresszt jelentő helyzeteket a megoldás irányába. Hogyan lehet ezeket a szorult helyzeteket egy jó megoldás irányába elvinni? A vizuális megjelenítés által, a fényképsorozatok segítségével modellálhatóvá és kockázatmentesen gyakorolhatóvá tesszük a gyerekek számára is a konfliktusos helyzeteket. Design Thinking módszertant használva segítettük a tervezői feladatokat is megfelelő nagyságúra és ütemezésűre bontani, ezáltal is támogatva a csoportos alkotómunkát.

3. fénykép

Storyboard részegységeinek összehangolása a tervezés fázisában

4. fénykép

Fotózás a storyboard jeleneteinek rögzítéséhez

Vizuális tartalmak kapcsán, az elsőéves hallgatók esetében ez a történetek vizuális megjelenítési módjaihoz kapcsolódik szorosan. A történetek, mesék illusztrálása, képregények, folyamatábrák megalkotása, a rajzi felismerhetőség és a rajzi önkifejezés tartalmi a vizuális alapozó kurzus alkotóelemei. A fényképezős szakasz pedig a képalkotáshoz, a képi komponáláshoz a fényképezéshez kapcsolódik. Rengeteg vizuális kommunikációs alapismeret van ebben a feladatban, amivel a hallgatóinkat nagyon jól tudjuk hallgatóink fejlődését támogatni.

Egy pedagógusfigura megalkotásával kezdődik a feladat, ahol minden hallgató, egy saját magát jelképező avatart hoz létre. Ennek a bábszerű figurának a megalkotása, megépítése is nagyon sok mindent elárul már a hallgatók saját pedagógusképéről. Elsős hallgatók révén, még jellemzően a hozott élményekből táplálkoznak és kevésbé a majdani tudatos pedagógusképükből, így az is nagyon beszédesen kirajzolódik, hogy milyen a mostani 18–19 éves korosztály pedagógus (élmény)képe. Keverednek az élményeik és az elképzeléseik a saját jövőjüket illetően is.

5. fénykép

Pedagógus avatarok skálázásának vizualizálása egy alkotócsoportban

Hallgatói visszajelzésekből és a saját tapasztalatainkból igyekszünk fejleszteni a programot. Az egyértelműen látszik, hogy van igénye a hallgatóknak olyan eszközökre és irányokra, amiben konkrétan megmutatjuk, hogy a vizuális nevelés területén belül milyen széles spektrumon mozoghatnak. Kézzel

fogható eszközt kapnak az inklúzió kapcsán és ezzel kapcsolatban is nagyon pozitívan nyilvánultak meg.

Zárszóként, az üzenet, amit mindenképp szeretnénk átadni a hallgatónak az inklúzióval kapcsolatban, hogy: „részvétel, s nem részvét kell!”

Irodalom

- Bokor-Bacsák, Gy., Élő, F., Pataky, G., Rekvényi, V., Sándorfi-Magyar, S., Skaliczki, J., Stomfai, K., Szirányi, M. (2023). 3•6•12+Incubator: Building an Inclusive Pedagogy. In Pataky, G., Rekvényi, V., Sato, M. & Silverman, J. (Eds.), *Stories of Transformation, InSEA IMAG Journal #14*, <https://doi.org/10.24981/2414-3332-14.2023-3> <https://www.insea.org/imag/>
- Dobbs, S. M. (2003). *Learning in and through Art*. Getty Publications.
- Elkind, D. (2007). *The power of Play: Learning what comes Naturally*. Da Capo Lifelong Books.
- Hirsch-Pasek, K. & Golinkoff, R.M. (2008). *Why Play = Learning*. Encyclopedia of Early Childhood Development.
- Skaliczki J. (2015) Kockáztass! – Az építőjátékok jelentőségéről, In Kerékgyártó, B. (Ed.), *A Dunánál / By the Danube: BME Építőművészeti Doktori Iskola Évkönyve* (pp. 110–119). BME Építészmérnöki Kar.
- Tamás, K. (2017). *Inclusive early childhood education – How early childhood teachers changed their opinions on inclusive education during the integration and inclusion process*. (PhD Dissertation). https://ppk.elte.hu/file/tamas_katalin_tezisfuzet_angol.pdf

Fényképek: Skaliczki Judit

Bokor-Bacsák, Gy., Pataky, G., Rekvényi, V. & Skaliczki, J.

Participation instead of pity!

Inclusion in teacher training with the tools of visual education

The 3•6•12+IncubARTor Project is a joint endeavor of the Association for Inclusion and the ELTE Faculty of Primary and Pre-School Education 3612+VisualSkillsLab, which uses the toolbox and methodology of visual and built-environment education to bring an inclusive perspective through art to prospective educators. The main goal of the project is to create connections between disabled and nondisabled children with a vision of the future of an accepting and many-hued society, by fashioning a creative and innovative teaching platform for educators and teachers of the arts/visual culture.

Keywords: inclusive pedagogy, art education, visual education, learning through art, learning through play

Bokor-Bacsák Györgyi: <https://orcid.org/0000-0002-5820-7368>

Pataky Gabriella: <https://orcid.org/0000-0002-2917-9134>

Rekvényi Viola: <https://orcid.org/0000-0003-2017-983X>

Skaliczki Judit: <https://orcid.org/0000-0002-3623-1164>